

ВІДГУК

офіційного опонента доктора історичних наук,
професора Бородіна Євгенія Івановича
на дисертаційну роботу Юкало Володимира Васильовича
на тему: «РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ
ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ»,
подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами.

Дослідження з питань публічного управління у галузі охорони здоров'я в цілому, зокрема, стосовно охорони репродуктивного здоров'я, демонструють, що в системі цінностей цивілізованої країни значне місце посідає цінність здоров'я кожної людини та усього населення в цілому. З огляду на розвиток окремої людини та розвиток цілих спільнот важко знайти інше явище, якому б здоров'я як фундаментальна цінність поступалося б своїм значенням і впливом на процеси продовження існування людства, забезпечення якісних характеристик розвитку різних сфер суспільної діяльності.

Публічно-управлінська дискусія у сфері захисту репродуктивного здоров'я в Україні останні роки безпосередньо пов'язаною із питаннями національної безпеки. Зменшення чисельності населення через вимушену міграцію, людські втрати населення репродуктивного віку через війну, безпрецедентно низький за всі роки періоду Незалежності рівень народжуваності в Україні – все це тільки посилює актуальну для багатьох країн світу проблематику – створення владою та суспільством умов, пошук шляхів та прийняття стимулюючих управлінських рішень щодо підвищення рівня народжуваності в країні, забезпечення здоров'я дітей та батьків.

Сучасне осмислення в контексті розвитку публічного управління аспекту необхідності охорони репродуктивного здоров'я населення, зокрема, застосування програм допоміжних репродуктивних технологій, створення для цього інституційної, соціально-економічної, правової, інформаційної, інших

видів підтримки стають базисом для стратегій держави, націлених на врегулювання народжуваності та покращення демографічної ситуації в країні, закладення фундаменту не тільки благополуччя прийдешніх поколінь, але й для забезпечення самого факту їх потенційного існування.

Сучасний стан наукового розроблення публічноуправлінської проблематики застосування допоміжних репродуктивних технологій в трансформаційному дискурсі демонструє гостру потребу у комплексних наукових дослідженнях цього напрямку. Є вагомими підстави стверджувати, що в контексті розвитку публічного управління та адміністрування автор одним з перших дослідників (можливо, навіть, й першим), хто взявся за цю проблематику. Таке поєднання суспільного запиту та постановки наукового завдання дозволяє стверджувати, що актуальність пропонованого дослідження не викликає жодних сумнівів.

Дослідження проведено в межах науково-дослідних робіт, які було розпочато у стінах Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (у подальшому Національний університет «Львівська політехніка»), зокрема за темою: «Об'єднані територіальні громади: концепція відповідальності та спроможності» (ДР № 0119U100911, ДО № 0221U103957) комплексного наукового проекту Національної академії державного управління при Президентові України «Державне управління та місцеве самоврядування».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків, рекомендацій, викладених у дисертації В. Юкало, підтверджується відповідністю принципів положень дослідження меті, завданням, системним аналізом наукової літератури та джерельної бази, комплексним використанням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Текст роботи відповідає вимогам, представлений з дотриманням наукового стилю української мови, докладної аргументації та змістовної

презентації та опрацювання матеріалу, характеризується коректністю формулювань та наявністю необхідних посилань.

Висловлює згоду з вихідною позицією автора, що говорячи про розвиток публічного управління у сфері застосування програм допоміжних репродуктивних технологій в Україні, варто вносити в кола публічних відносин цієї сфери такі аспекти як розвиток та поглиблення наукових знань, що виникли на основі осмислення сучасних досягнень світової та вітчизняної науки, визначення позитивних сторін зарубіжного досвіду, аналізу законодавства України, заходів соціально-економічної підтримки, інформаційного та психологічного супроводу. Важливе місце займають також нормотворчої та правозастосовної практики для розробки ефективної та дієвої системи застосування сучасних допоміжних репродуктивних технологій, що виводить окреслену у дисертації проблематику регулювання зі сфери суто медичної до сфери публічноуправлінської.

Позитивної оцінки заслуговує підхід автора дисертаційного дослідження до розробки критеріїв ефективності публічного управління у сфері застосування програм допоміжних репродуктивних технологій. У сучасних умовах недостатньої управлінської урегульованості низки аспектів медичної галузі та пошуків шляхів розвитку публічного управління в цьому напрямі, визначення критеріїв ефективності є важливим та системоутворюючим для подальших кроків різних суб'єктів та об'єктів публічного управління. Дослідник проявив самостійність та креативність у спробах поєднати досягнення наявних наукових розробок щодо розуміння та критеріїв оцінки ефективності публічного управління. Він спирається на наявні здобутки в дослідженнях українських вчених, співставляє отримані ним дані з підходами до управління різними галузями охорони здоров'я в Європейському Союзі (що надзвичайно важливо для прогресу у справі євроінтеграції України). У дослідженні управлінські критерії застосування допоміжних репродуктивних технологій розглядаються у межах дискусій щодо розвитку системи охорони здоров'я як конкретно в Україні, так й у глобальному вимірі.

Для досягнення поставлених цілей дослідження автор застосовує мультидисциплінарну методологію на засадах застосування системного, гуманістичного, інституціонального, структурно-функціонального, діяльнісного, конфліктологічного, компаративного та інших підходів, поєднуючи різноманітні методи дослідження, які властиві для сфери публічного управління та адміністрування. При цьому дослідник обґрунтовано доповнив їх методами наукового пізнання, що застосовуються для досліджень у сферах етики, медицини, соціології, юриспруденції.

Позитивної оцінки заслуговує здатність автора проаналізувати особливості публічного управління у сфері застосування програм допоміжних репродуктивних технологій крізь призму багатьох явищ: специфіки умов війни, на прикладі державно-приватного партнерства щодо застосування програм для потреб військових, діяльності місцевих державних військових адміністрацій, в процесі інституційного забезпечення підтримки застосування програм допоміжних репродуктивних технологій, забезпечення своєчасної реакції органів місцевого самоврядування на нові потреби населення.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. За темою дисертації опубліковано 10 наукових праць, серед яких 2 статті – у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії Б, 2 статті – в періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача, та які індексуються у наукометричній базі Web of Science, та 6 тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій в Україні та інших країнах.

Важливість одержаних здобувачем результатів для науки та практики. Дисертаційна робота Юкало В.В. є вагомим внеском у розвиток теорії і практики публічного управління. Представлені в дисертації результати дослідження, висновки й основні положення дозволили розробити практичні рекомендації стосовно формування критеріїв оцінки ефективності підтримки

програм з допоміжних репродуктивних технологій з боку органів влади, врегулювання публічних відносин у галузі застосування програм допоміжних репродуктивних технологій в Україні, застосування принципів «доброго врядування» щодо розвитку програм із застосування допоміжних репродуктивних технологій, доцільності таких програм у покращенні демографічної ситуації в нашій країні.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних і методичних положень дисертаційної роботи Юкало В.В., її завершеність та логіку викладу, що дозволило вирішити завдання дослідження, вважаємо за доцільне звернути увагу на певні дискусійні положення дисертаційної роботи, а саме:

1. В підрозділі 1.1. дисертант характеризує погляди щодо сучасних підходів до управління у сфері репродуктивного здоров'я та намагається провести їх кореляцію із тенденціями змін в управлінні охороною здоров'я сучасної України. При цьому, на наш погляд, висвітлюються переважно міжнародні підходи, які утворилися до визначення національних. На наш погляд, робота значно виграла б, якби здобувач чіткіше прописав саме українські підходи до публічного управління в цій галузі.

2. Характеризуючи сучасний стан застосування програм допоміжних репродуктивних технологій в Україні, автор звертає увагу на слабку нормативну урегульованість їх застосування. Розділ 2 і дослідження в цілому значно б посилила авторська презентація концепції або проекту релевантного нормативного акту.

3. Автор обґрунтовано визначив методи публічного управління у сфері застосування програм допоміжних репродуктивних технологій в Україні, але, на превеликий жаль, не надав власної оцінки їх ефективності в сучасних умовах.

4. На наш погляд, певної прикладної спрямованості та додаткового практичного значення дослідження набуло за умов, якби автор узгодив напрями

розвитку публічного управління у галузі застосування допоміжних репродуктивних технологій і напрями розвитку державної молодіжної політики, у частині підтримки молодих сімей, які планують стати батьками за допомогою зазначених програм.

5. У роботі визначено та обґрунтовано те, яким чином війна, а саме повномасштабне вторгнення у лютому 2022 року, вплинула на запит на програми допоміжних репродуктивних технологій та структуру послуг, які є затребувані населенням, висвітлено реакцію ринку послуг. Водночас, на наш погляд, не достатньо розкрито саме те, якою є реакція органів публічної влади на зміни в цій галузі.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Висловлені зауваження і пропозиції носять в основному рекомендаційний характер. Вони не знижують загальної високої оцінки дисертаційної роботи, яка в межах визначених автором цілей і завдань є цілісним, закінченим дослідженням у сфері важливої й актуальної для сучасної України проблематики публічного управління та адміністрування. Дослідження автора спрямоване на розв'язання конкретного наукового завдання, що має істотне значення.

Дисертація відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» та вимогам до оформлення дисертаційних досліджень (Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019), а також пп. 6, 7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44). З урахуванням новизни, актуальності, важливості одержаних автором наукових результатів, обґрунтованості, а також значної практичної цінності сформульованих положень і висновків, сформованих компетентностей дослідника, апробації результатів наукових розробок, можна зробити висновок про те, що автор дослідження Юкало Володимир Васильович заслуговує на присудження

наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри державного
управління і місцевого самоврядування,
Директор Навчально-наукового інституту державного
управління Національного технічного
університету «Дніпровська політехніка»

Євгеній БОРОДІН

14. 11. 2023 р.

Підпис	<i>Бородин Е.І.</i>
засвідчую:	
вчений секретар	<i>М.</i>
Вченої ради	<i>Калюженко</i>

